

בעזה"ת אור יוסף גליון עמוד א בהעלותך תשפ"ה – ויסעו מהר ה' פ"ז

הנה שבת בהעלותך הוא תמיד אחר שבועות, אך לא שבת הראשונה שאחר שבועות, שאז עדיין אנחנו עומדים בימי השלמה של חגיגת החג, וכמבואר בשו"ע או"ח סי' תצ"ד וסי' קל"א, שבשבוע זו עדיין מאירה אורו של חג השבועות, ועד כדי כך שסובר ה"חק יעקב" שיש לברך עדיין שהחיינו בשבועו למי שלא בירך בחג.

אבל שבת בהעלתך הוא "אחר אחר שבועות", וכבר נסענו מהר ה', ועכשיו מתחילים ימי הקיץ הקשים, לכן עלינו להתחזק, והא לכם מאמר בסייעתא דשמיא.

המתאוננים

בפרשת בהעלותך אנו מוצאים כמה תלונות של עם ישראל. הראשונה שבהן היא פרשת "המתאוננים", כפי שנאמר (במדבר יא א-ב): "וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאֲנָנִים רַע בְּאָזְנֵי ה', וַיִּשְׁמַע ה' וַיַּחַר אַפּוֹ, וַיִּבְעַר בָּם אֵשׁ ה' וַתֹּאכַל בְּקֶצֶה הַמִּחֲנֶה. וַיִּצְעַק הָעָם אֶל מֹשֶׁה, וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל ה', וַיִּתְּשָׁקֶה הָאֵשׁ".

בתורה לא מבואר על מה הם התלוננו, אולם רש"י מבאר שהם שהמתאוננים התלוננו על קושי הדרך, וכפי שכתב (שם פסוק א): "אמרו, אוי לנו, כמה לבטנו בדרך הזה שלשה ימים, שלא נחנו מעוני הדרך". כלומר, **תלונתם היתה על שהלכו שלושה ימים בדרך בלא לנוח כלל**. הקוש ברוך כעס עליהם, וכפי שביאר רש"י (שם): "אני הייתי מתכוין לטובתכם שתכנסו לארץ מיד".

והנה, יש להבין מדוע זה לא פירטה התורה את תלונתם, ומדוע זה הוזקקו בכך לפירוש של רש"י.

ועוד יש להבין את הכתוב "וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאֲנָנִים". מדוע זה מתוארים הם כמתאוננים בכ"ף הדמיון, והרי לכאורה הם התאוננו ממש?

המתאוים

התלונה השניה הנזכרת בפרשה היא של המתאוים, כפי שנאמר (במדבר יא ד-ו): **"וְהָאִסְפָּסוּף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הִתְאוּ תַּאֲוָה, וַיֵּשְׁבוּ וַיִּבְכּוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמְרוּ מִי יֵאָכְלֵנוּ בָּשָׂר. זָכְרֵנוּ אֶת הַדֶּגֶה אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֲנָם, אֶת הַקִּשְׁיָאִים וְאֶת הָאֲבִטִּיחִים וְאֶת הַחֲצִיר וְאֶת הַבָּצְלִים וְאֶת הַשּׁוּמִים. וְעַתָּה נִפְשָׁנוּ יִבְשָׁה אֵין כָּל, בְּלֹתִי אֶל הַמָּן עֲיִנֵּינוּ".** מבואר בכתוב שבתחילה התאו האספסוף [אלו ערב רב שנאספו אליהם בצאתם ממצרים (רש"י שם פסוק ד)], ואחר כך התלוננו גם בני ישראל. **אך התורה אינה מבארת למה התאו האספסוף**, אלא מתארת זאת רק לאחר מכן כשהצטרפו אליהם גם בני ישראל.

ואף כאן יש לבאר, מדוע התורה אינה מבארת למה התאו האספסוף?

גם תאוותם של בני ישראל צריכה ביאור, שהרי בהתחלה הם התלוננו **"מִי יֵאָכְלֵנוּ בָּשָׂר"**, ולאחר מכן הם אומרים שזכרו את **הדגה, הקישואים, האבטיחים, החציר, הבצלים והשומים**, אך לא מזכירים עוד את הבשר. האם הם התאו לבשר או לכל הדברים האחרים?

לאחר מכן, מתארת התורה שמוע את תלונותיהם, כפי שנאמר (במדבר יא ז): **"וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת הָעָם בֹּכֶה לְמִשְׁפָּחָתָיו אִישׁ לְפָתַח אֹהֶלוֹ וַיַּחַר אֵף ה' מְאֹד וַיַּעֲיֵנִי מֹשֶׁה רָע".** כלומר, התלונה שמוע שמע לא היתה על בשר או דבר על מאכל אחר, אלא היא היתה על **"לְמִשְׁפָּחָתָיו"**, וכפי שמבאר רש"י (שם, בשם רבותינו): **"על עסקי משפחות, על עריות הנאסרות להם"**. כלומר, הואיל ומדובר היה לאחר מתן תורה, ונצטוו אז ישראל על תרי"ג מצוות, וביניהן על איסורי עריות. דבר זה גרם למי שהיה נשוי למי שאסורה לו להתלונן על שאשתו נאסרה עליו.

והדברים צריכים ביאור, שהרי לעיל אמרה תורה שהתלוננו על בשר ודברי מאכל, והיאך זה שמע משה את תלונותם על עסקי משפחות שנאסרו עליהם?

והנה, לאחר שאמר משה שאינו יכול עוד לשאת לבדו את משא העם על כתפיו, הקדוש ברוך הוא אמר למשה שהוא יענה לתלונתם של עם ישראל, ויתן להם בשר. אולם הקדוש ברוך הוא גם מצוה עליו לקחת שבעים איש מזקני ישראל, היינו ראשי העדה, כדי שיוכל הקדוש ברוך הוא להאציל עליהם נבואה. וכך נאמר (במדבר יא טז-לב): "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, אֶסְפֶּה לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִדְעָתָּ כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשֹׁטְרָיו, וְלָקַחְתָּ אִתָּם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד, וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ. וְיָרַדְתִּי וְדִבַּרְתִּי עִמָּךְ שָׁם, וְאֶצְלָתִי מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשָׁמַתִּי עֲלֵיהֶם, וְנָשְׂאוּ אִתָּךְ בְּמִשְׁאֵה הָעָם, וְלֹא תִשָּׂא אִתָּה לְבָדָּךְ. וְאֵל הָעָם תֹּאמַר, הִתְקַדְּשׁוּ לְמַחֲר וְאֶכְלֶתֶם בָּשָׂר כִּי בָכִיתֶם בְּאָזְנִי ה' יֹאמַר מִי יֵאָכְלֶנּוּ בָּשָׂר כִּי טוֹב לָנוּ בְּמִצְרַיִם, וְנָתַן ה' לָכֶם בָּשָׂר וְאֶכְלֶתֶם... וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל הָעָם אֶת דְּבָרֵי ה', וַיֹּאסֹף שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם, וַיַּעֲמֵד אֹתָם סְבִיבֹת הָאֹהֶל. וַיֵּרָד ה' בָּעָנָן וַיְדַבֵּר אֲלֵיו, וַיֹּאצֵּל מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתֵּן עַל שִׁבְעִים אִישׁ הַזִּקְנִים, וַיְהִי כְּנוּחַ עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא יָסֹפוּ... רוּחַ נָסַע מֵאֵת ה', וַיָּגֵז שְׁלֹוִים מִן הַיָּם, וַיִּטֹּשׁ עַל הַמַּחֲנֶה כְּדָרָךְ יוֹם כֹּה וּכְדָרָךְ יוֹם כֹּה סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה וַיִּכְאֲמֻתִּים עַל פְּנֵי הָאָרֶץ. וַיָּקָם הָעָם כָּל הַיּוֹם הַהוּא וְכָל הַלַּיְלָה וְכָל יוֹם הַמַּחֲרָת, וַיֹּאסִּפוּ אֶת הַשְּׁלֹו, הַמִּמְעִיט אֶסְף עֲשָׂרָה חֲמֹרִים וַיִּשְׁטְחוּ לָהֶם שְׁטוֹחַ סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה..."

הרי שתוך כדי ההבטחה על השליו והגעת השליו נצטווה משה לאסוף שבעים מזקני ישראל, ומסופר על נבואתם. והדבר צריך ביאור. וכי יועילו שבעים זקנים לתת בשר לעם ישראל (וראה רמב"ן שהקשה כך)? מדוע זה התערבב ענין הבאת שבעים הזקנים עם ענין השליו? ומדוע רצה הקדוש ברוך הוא בנבואת שבעים הזקנים?

הפורענות שבנסיעה מהר סיני

הנה, עם ישראל שהו בהר סיני במשך כמעט שנה שלימה – מראש חודש סיון שבשנה הראשונה לצאתם ממצרים, ועד כ' באייר בשנה השניה לצאתם ממצרים. בכ' באייר נסעו בני ישראל מהר סיני, כפי שנאמר

(במדבר י יא-יב): "וַיְהִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בַעֲשָׂרִים בַּחֲדָשׁ, נָעְלָה הָעֵנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדֻת. וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִסְעֵיהֶם מִמִּדְבַּר סִינִי...".
ואחר כך נאמר (שם פסוק לג): "וַיִּסְעוּ מֵהָר ה' דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים".

הגמרא (שבת קטז ע"א) מבארת שהטעם לכך שנכתבה פרשת "וַיְהִי בַנִּסְעֵי הָאָרֶץ" (במדבר י לה-לו) בין נסיעתם של בני ישראל מהר סיני לבין פרשת המתאוננים היתה כדי להפסיק בין פורענות נסיעתם מהר סיני לפורענות המתאוננים. הגמרא מבארת שנסיעתם מהר סיני היא פורענות משום ש"סרו מאחרי ה'". וביארו התוספות (שם ד"ה פורעניות) בשם המדרש: "שנסעו מהר סיני דרך שלשת ימים, **כתינוק היוצא מבית הספר**, שבורח לו והולך לו, כך היו בורחים מהר סיני דרך שלשת ימים, **לפי שלמדו הרבה תורה בסיני**". כלומר, בני ישראל קצו ברוב התורה שלמדו, ונסעו מהר סיני כתינוק הבורח מבית הספר. משום כך, פורענות היא זו.

ההשתוקקות לדביקות בה'

נראה לבאר שנסיעה זו מהר סיני גרמה להרגשה של ריקנות נוראה אצל בני ישראל. **הם היו רגילים במשך כמעט שנה שלמה לדביקות בה' ולקירבת ה', ועתה, משנסעו, הם הרגישו שהדבר חסר להם מאוד.** הם לא ידעו מה בדיוק חסר להם, אך הרגישו שהם משתוקקים למשהו.

נוכל לבאר יותר את הדבר על ידי משל. לעיתים נכנס האדם לביתו כשהוא רעב, ואינו מוצא מה ששייב את נפשו. אדם זה אינו מתאונן על רעבונו בלבד. מתאונן הוא על כל דבר. הוא מרגיש שמשוהו חסר לו, אך אינו שם על ליבו שהרעב הוא שמציק לו, ולכן מתלונן הוא על דבר, ואינו מסוגל לנהוג בסבלנות. רק לאחר שיאכל, ותתיישב עליו דעתו, יוכל לראות שאין ממש בכל תלונותיו, וכפי שאמר אברהם אבינו למלאכים שבאו לבקרו (בראשית יח ה): "וְאֶקְחָה פֶת לָחֶם וְסֻעֵדוּ לְבָכֶם אַחֵר תֵּעָבְרוּ". ואמרו בגמרא (בבא בתרא יב ע"ב): "אמר רבי אבדימי דמן

חיפה, קודם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות, **לאחר שאוכל ושותה, אין לו אלא לב אחד**". והכוונה היא שהאדם השבע, ליבו שלם עמו, ואינו מתלונן.

גם בני ישראל, כאשר נסעו מהר ה', הרגישו שמשוהו חסר להם. הדביקות בה' היתה חסרה להם, אך הם לא ידעו בדיוק להסביר לעצמם מה חסר בדיוק. משום כך הם התאוננו והתאוו, בלא לדעת שהדבר שעליו הם מתאוננים או מתאווים, לא הוא הדבר שחסר להם.

בכך יבואר הטעם לכך שהתורה לא ביארה על מה התלוננו המתאוננים, אלא רש"י הוא שפירש שהתלוננו על טורח הדרך. התורה רוצה לרמוז לנו בזה, שלא באמת טורח הדרך הוא שגרם לתלונתם, אלא **הנסיעה מהר ה' וחסרון הדביקות בה'**, **הם שגרמו להרגשתם הרעה**. משום כך התלוננו כבר על ענינים נוספים כטורח הדרך.

לכן גם אמרה תורה "וַיְהִי הָעַם כְּמִתְאַנְּנִים", בכ"ף הדמיון, שהרי לכאורה הם התאוננו ממש. אכן, הם לא התלוננו ממש על טורח הדרך, אלא חוסר הדביקות בה', והרי הם רק כמתאוננים.

גם בענין המתאווים, שהחל בתאווותם של האספסוף, לא ביארה התורה למה התאוו, שכן תאווותם לא היתה ברורה אף להם עצמם. הם הרגישו שהתרחקו מהדביקות בה', אך לא הבינו שזה הוא הדבר החסר להם.

ולכן המתאווים אמרו בתחילה שרוצים הם בשר, ולאחר מכן פירטו שחסרים להם דגים, קישואים, אבטיחים, חציר, בצלים ושומים. ואין סתירה בין הדברים, **שכן לא בשר היה חסר להם, וגם לא דברי המאכל האחרים. הם עצמם לא ידעו שהדביקות בה' היא שחסרה להם לאחר שנסעו מהר ה'**, ותלו את הרגשת הריקנות בבשר ובשאר דברי מאכל.

כאשר הגיעה השמועה על התלונות לאוזניו של משה רבינו, הוא שמע תלונות על העריות שנאסרו על בני ישראל. ואין זו סתירה, שכן כאמור, הרגשת הריחוק מהקדוש ברוך הוא, לאחר שהורגלו להידבק בו במשך כמעט שנה שלמה, גרמה לתחושת ריקנות שתלו אותה בטורח הדבר בתאוה לדברי מאכל, ובתלונה על עריות שנאסרו עליהם. ואין כלל סתירה בין הדברים, שכן האדם שחסר לו קירבת ה' מתלונן על כל דבר, ואינו יודע מה הוא הדבר האמיתי שחסר לו.

נבואת שבעים הזקנים עם ירידת השליו

עתה, נוכל לבאר מדוע זה התערבבה פרשת שבעים הזקנים שהתנבאו בפרשת השליו.

כאשר ראה משה את מצוקתם של בני ישראל, ואת הריחוק מהקדוש ברוך הוא שגורם להם להתלונן על כל דבר, היה הדבר רע בעיניו. הוא הבין שקירבת ה' היא שחסרה לבני ישראל, ובא על כך בטענה לקדוש ברוך הוא. משה הבין שיש כאן שש מאות אלף איש החפצים בקירבת ה' ובדביקות בה', והדבר נלקח מהם. הוא הבין שמשום כך מתאווים הם לכל דבר, ואינם יודעים את נפשם מתוך הרגשת החסרון. משה טוען שבני ישראל הם עם ה', והוא יתברך הצריך לתת להם את תחושת הקדושה והרוחניות, וכפי שאמר (במדבר יא יב-טו): **"הָאֲנֹכִי הָרִיתִי אֶת כָּל הָעָם הַזֶּה אִם אֲנֹכִי יִלְדֶּתִיהוּ, כִּי תֹאמַר אֵלֵי שְׂאֵהוּ בְּחִיקָךְ כְּאִשֶּׁר יִשָּׂא הָאִמּוֹן אֶת הַיֶּלֶק עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם... לֹא אוֹכַל אֲנֹכִי לְבַדִּי לְשָׂאת אֶת כָּל הָעָם הַזֶּה כִּי כָבֵד מִמֶּנִּי... וְאִם כֹּכָה אֶת עֲשֵׂה לִי הֲרֹגֵנִי נָא הָרַג אִם מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ וְאַל אֶרְאֶה בְּרָעַתִּי"**.

זאת אומרת, כאשר אמר משה רבינו **"לֹא אוֹכַל אֲנֹכִי לְבַדִּי"**, התכוין לומר שאין הדבר הזה ביכולת משה ואף לא שום בן אדם להשקיט את התאוה, ורק הקדוש ברוך הוא יכול למלאותו, מפני שאליו יתברך הוא שהם מתאווים.

על כך ענה לו הקדוש ברוך הוא **שיאסוף שבעים איש מזקני ישראל, אשר יגיעו לדביקות בה' ולנבואה**, וכאשר יראו זאת בני ישראל, יבינו שזה הוא הדבר שחסר להם, ולא שאר הענינים שהתלוננו עליהם. אולם, הקדוש ברוך הוא הוסיף ואמר לו שהואיל וכעת מתאווים הם לעניני העולם העזה, לא ניתן יהיה לפייסם אלא אם יקבלו גם מה שמתאווים לו, ורק לאחר מכן, ניתן יהיה להסביר להם שהדביקות בה' היא החסרה להם [שכן, אם יפייסו אותם ברוחניות, הם יחשבו שזה מחמת חסרון בכוחו של ה' (ראה רש"י במדבר יא כג): "אין בו כח למלאות שאלתנו"]].

משום כך מעורב ענין נבואת שבעים הזקנים בענין ירידת השליו, שכן ענינים אלו כרוכים זה בזה, ובאו שניהם יחד כדי לפייס את ישראל על החסרון שהם מרגישים, ולהאיר את עיניהם שהוא מחמת הריחוק מהקדוש ברוך הוא.

משה הצליח בכך, והיו רבים מבני ישראל שהבינו את טעותם, וחזרו בהם מתאוותם, שהרי נאמר (במדבר יא לב-לד): **"וַיָּקֶם הָעָם כָּל הַיּוֹם הַהוּא וְכָל הַלַּיְלָה וְכָל יוֹם הַמָּחָר, וַיֹּאסְפוּ אֶת הַשִּׁלּוֹ... וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה כִּי שָׁם קָבְרוּ אֶת הָעָם הַמִּתְאָוִים"**. הרי שהמתאווים מתו ונקברו, אך רובו הגדול של עם ישראל נשאר, שכן רבים מאלו שהתאוו ראו את שבעים הזקנים המתנבאים והתפייסו עם השליו, ושבּוּ בהם מתאוותם ומתלונתם.

זאת ועוד, רבים מבני ישראל לא התאוּ ולא התלוננו, שהרי הקדוש ברוך הוא הביאם להר סיני, ושהו שם במשך כמעט שנה שלמה, כדי שיהיו מלאים בהרבה תורה ומצוות אשר ימלאו אותם ברוחניות גם כאשר הם נוסעים מהר סיני. רק הרשעים שבהם התאוננו, כפי שביאר רש"י (במדבר יא א): **"וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאֲנִים - אֵין הָעַם אֱלֹא רָשָׁעִים"**. **הקדוש ברוך הוא רצה שכולם יהיו מלאים ברוחניות, ויוכלו לנסוע**

מהר סיני ולהמשיך להיות דבוקים בה', אך הרשעים שבהם שלא מילאו עצמם ברוחניות, התאוננו מחמת הדביקות בה' שחסרה להם.

על האדם לדעת, שפעמים רבות, כשמרגיש הוא שחסר לו משהו, וחושב שמדובר במשהו גשמי, יתכן ונפשו מרגישה ריחוק מהרוחניות, ואין הוא יודע זאת. אם ימלא האדם עצמו בתורה ובמצוות, שוב לא יחסר לו דבר.